עין משפט נר מצוה

קמז א מיי׳ פ״ח מהל׳ זכיה ומתנה הל׳ כ סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רנ סעיף א:

קמח ב מיי׳ פ״ה מהל׳ כלאים הל׳ יח סמג לאוין רפ טוש״ע יו״ד סי׳ רצו סעיף יד:

קמט ג ד מיי׳ פ״ח מה׳ זכיה ומתנה הל׳ [ב] ; סמג עשין פב טור וש״ע ח״מ סי׳ רנד:

קנ ה מיי׳ שם הל׳ ג וסמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רנ סעיף א:

קנא ו מיי׳ שם פ״ד הל׳ ח סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רמג סעיף יח:

(א) אמרו לו מעשה באמן של בני רוכל שהיתה חולה ואמרה (א) תנו כבינתי לבתי והיא בשנים עשר מנה ומתה וקיימו את דבריה אמר להן בני רוכל תקברם אמן: **גמ׳** תניא אמר להן רבי אליעזר לחכמים (ב) מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה אמרו לו אין להם תקנה עד שיקנה על גב קרקע (ג) הלך ולקח בית סלע אחד סמוך לירושלים ואמר צפונו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ודרומו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ומת וקיימו חכמים את דבריו אמרו לו משם ראיה מרוני בריא היה: אמר להן בני רוכל תקברם אמן וכו׳: (ד) מאי טעמא קא לייט להו אמר רב יהודה אמר שמואל מקיימי קוצים בכרם היו ורבי אליעזר לטעמיה דתנן המקיים קוצים בכרם רבי אליעזר אומר קדש וחכמים אומרים לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימין (ה) בשלמא כרכום חזי אלא קוצים למאי חזי אמר רבי חנינא מאי טעמא דר׳ אליעזר שכן בערביא מקיימין קוצים בשדות לגמליהן אמר רבי לוי קונין קנין משכיב מרע אפי׳ בשבת ולא לחוש לדברי ר׳ אליעזר אלא שמא תטרוף דעתו עליו: **מתני׳** רבי אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאין יכול לכתוב אבל לא בחול רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר לקטן אמרו קל וחומר לגדול: **גמ׳** מתני׳ מני רבי יהודה היא דתניא רבי מאיר אומר ר׳ אליעזר אומר בחול דבריו קיימין מפני שיכול לכתוב אבל לא בשבת רבי יהושע אומר

בני רוכל. שם אביהן: **שהיתה חולה ואמרה הינתן כבינתי לבתי.** אם מתנת שכיב מרע בלא שיור היתה איכא למימר דמודה ר״א במלוה מחמת מיתה דלא בעי קנין והוא דמית דהא לא מיבעי לאוקומי מעשה דבני רוכל במלוה מחמת מיתה ואם מתנת שכיב מרע במקצת היתה ומיבעי לן לאוקומי במלוה מחמת מיתה כדאוקימנן לעיל [קנא:] דהא מתנת שכיב מרע במקצת כולי עלמא מודים דלא מיקניא באמירה ואם כן ע״כ פליג ר״א אפילו במלוה מחמת מיתה: **אמר להן אין מביאין ראיה מבני רוכל.** דרשעים היו והלואי שתקברם אמם כדמפרש טעמא בגמרא וקנסא הוא דקנסום רבנן לקיים מתנת אמם לבתה בלא קנין: **גמ׳ במרוני.** על שם מקומו: **וביקש ליתנם.** שהיה שכיב מרע לדברי ר״א ומקבלי מתנה לא הוו גביה כדמפרש בקדושין [סו:] והתם פריך עלה טובא: **אמרו ליה אין להם תקנה.** לזכות בהן המקבל מתנה לפוס מאי דלא סמכא דעתן עד שיקנה כו׳ הכי מפרש בפ״ק דקדושין והתם מפרש שפיר: **ולקח בית סלע.** שאינו ראוי לזריעה וקנאו בזול לשם כן על מנת להקנות (ו) לו: **מרוני בריא היה.** בשעת מתנה ואח״כ מת: **מקיימי קוצים.** קרדונ״ש: **בכרם.** דכה״ג אשכחן במסכת כלאים (ז) דמאכל בהמה הוי כלאים בכרם משום לא תזרע כרמך כלאים ואפילו מקיים לוקה דדרשי׳ במועד קטן (דף ב:) כלאים שדך לא: **שכן בערביא כו׳.** ורבנן בתר רובא דעלמא אזלי שאינן מקיימין שדות לגמליהן: **קונין משכיב מרע אפי׳ בשבת.** לא שנא היכא שצריך קנין כגון שייר לא שנא במחלק כל נכסיו דכיון דתלי טעמא משום שמא תטרוף דעתו עליו דלא סמכא דעתיה שתתקיים צוואתו באמירה הלכך כדי להפיס דעתו קונין אפילו בשבת בכל מתנתו בין שייר וצריך קנין בין בלא שייר ובאמירה סגי ואע״ג דקנין דמי למקח וממכר שהרי קונין בכליו של קונה שמקנה סודרו כדי לקנות בו המתנה: **ולא לחוש לדברי ר׳ אליעזר.** מה שקונין לאו דצריך קנין כר״א דהא קיימא לן כרבנן דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין אלא להפיס דעתו כדי שלא תטרוף דעתו קונין דהשתא סמכא דעתיה: **מתני׳ רבי אליעזר אומר.** אם בשבת חילק נכסיו אז תקנו חכמים שיהו דבריו קיימין בלא קנין וכתיבה שלא תטרוף דעתו שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב בשבת: **אבל לא בחול.** שיש תקנה בקנין וכתיבה ולמה תטרוף דעתו: **בשבת אמרו.** שדבריו קיימין אע״ג דליכא למימר מגו דיכול (ז) לקנות ולכתוב כי לא עביד נמי קני וקל וחומר בחול דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: **זכין לקטן.** הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממון שנותנין לו תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו: **ואין זכין לגדול.** שהרי יכול לזכות בעצמו: **ר׳ יהושע אומר לקטן אמרו.** משום דזכין לו שלא בפניו וכ״ש לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות ושליח נמי מלי משוי והלכך כ״ש דזכין לאדם שלא בפניו: **גמ׳** (ח) **קל וחומר לשבת.** דכיון דאין יכול לכתוב עשו לו תקנה לקנות דבריו באמירה בעלמא כדי שלא תטרוף:

מתני׳

אמרו לו מעשה דבני רוכל כו׳ לימא להו דשבת הוה ע״כ לדברי ר״מ ועוד הקשה ר״י מדאמרי׳ בגיטין בסוף פ״ק (דף יד: ושם) גבי הולך מנה לפלוני כו׳ ומוקי לה התם בשכיב מרע וקאמר ר״י הנשיא משום ר׳ יעקב שאמר משום רבי מאיר כר׳ אליעזר (א) דבחול צריך קנין ואי גרסי׳ הכא רבי אליעזר הא אית ליה לר״מ בגמ׳ דרבי אליעזר אומר בחול דבריו קיימין ולא הצריך קנין והתם בחול מיירי מדקאמר הולך מנה לפלוני דמשמע בחול אלא ש״מ דגרס רבי אלעזר ואית ליה בין בשבת בין בחול צריך קנין ופליג אדרבי אליעזר ורבי יהושע דבסמוך וגרסי׳ ולא לחוש לדברי רבי אלעזר וכן בפ״ק דקדושין (דף כו:) גבי בעילא לצנורין ולקמן בגמ׳ גבי המקיים קוצים בכרם גרס רבי אלעזר וכן בשבת פרק חבית (דף קמד:) דמייתי לה ההוא דהמקיים קוצים בכרם והר״ל יצחק בר מאיר הקשה מן התוספתא (פ״י) דקתני התם המסוכן שחלק נכסיו על פיו בין בחול בין בשבת דברי המת יעשו אבל בריא עד (ט) שיקנו בכסף ובשטר ובחזקה ר״מ אומר נכסים שיש להם אחריות נקנים בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להם אחריות אין נקנים אלא במשיכה אמר ר׳ אליעזר מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה כו׳ במה דברים אמורים בחול אבל בשבת לא יעשה ואם עשה עשוי ר׳ יהושע אומר בחול אמרו קל וחומר בשבת דברי ר״מ ורבי יהודה אומר רבי אליעזר אומר במה דברים אמורים בשבת אבל בחול לא יעשה ואם עשה עשוי רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול אלמא משמע דכולה רבי אליעזר קתני לה ואור״י דלא קשיא מידי דבמה דברים אמורים דתוספתא אמתני׳ דהכא קאי ולא אמילתא דרישא דר׳ אלעזר דתוספתא אלא אמילתא דרבנן קאמר דאמרי דלא בעי קנין והכי פירושא דאם עשה עשוי ולא אמרינן דאין קנין לאחר מיתה דכיון שאין יכול לעשות אלא בקנין מודו כ״ע שיועיל זה הקנין לאחר מיתה והוי כאילו פירש מהיום אם לא יחזור בו לאחר מיתה וה״ק לא יעשה בלא קנין ואם עשה בקנין מה שעשה עשוי ולכתחילה נמי יכול לעשותה בקנין: **כבינתי** לבתי. פי׳ רבינו שמואל (י) נושק״א בלע״ז שמוגרת בה צוארה ואין נראה לר״י מדאמר בשבת פרק במה אשה יוצאה (דף סב.) ולא תצא בכוליאר וקאמרי׳ בגמרא מאי בכוליאר אמר רב מכבנתא (י) הייני כבינתי דהכא ופי׳ רש״י התם נושקא ולמה אסור לצאת בו בשבת והלא אינו עשוי אלא לדך מלבוש ושלפא ומחוי נמי לא שייך ביה כיון שתגלה בשרה ועוד אמרי׳ ביומא פרק (כ) אמר להם הממונה (דף כה.) גבי כהנים תנא היו עומדים בכוליאר פירוש עומדין בעיגול ע״כ נראה לר״י כפירוש הערוך (ל) שפירש בכוליאר הוא כעין עטרה ומ״מ יש בה שום דבר חד כדאמרי׳ בשילהי דשבת (דף קנז:) דשקלה למכבנתא ויהבה בעיני דחיותא וכבינתי דהכא אין לפרש נושקא אפילו תחלק בין מכבנתא דשבת לכבינתי דהכא דהא כתיב בישעי׳ (ג) ובתי הנפש והלחשים ופי׳ רש״י שם בתי הנפש נושקא שהיא כנגד (כ) שהנפש נתון שם וכתוב נמי והרדידים ומתרגמינן כבינתי ועוד תנן במס׳ כלים (פכ״ט מ״א) והסגום והרדיד כו׳ ופירש בערוך (מ) דהיינו רדידים וקרוי בלשון ישמעאל ריד״א והוא צעיף דק שהאשה מתכסה בה ראשה ותכס בצעיף ותתעלף מתרגם בתרגום ירושלמי רדידא (בראשית לח): **קונין** מש״מ ואפי׳ בשבת. במלוה מחמת מיתה או בכותב כל נכסיו אתי שפיר דשייך התם טירוף דעת כי אע״פ שהקנין אינו מעלה ומוריד מ״מ מלטער על הדבר וה״ה נמי בכותב מקצת אע״פ שסבור הוא עדיין לחיות שהרי אינו יכול לחזור בו ומשייר לנפשו מ״מ שייך ביה טירוף דעת כדפי׳ רבינו שמואל ואפי׳ בשבת נמי מותר להקנות כדאמר בהזורק (גיטין עז: ושם) ההוא ש״מ דכתב לה גיטא לדביתהו אמר רבה מי איכא דוכתא (ו) דליכנבא גיטא ותיזל איהי ותיחוד ותפתח כו׳ והיכי קא קניא ליה הא אקנייה רשותא בשבת אסור אלא ש״מ בש״מ הקילו וא״כ מותר להקנות גם הכא ותדע דבש״מ הקילו דהא תקשה היכי הוה מצי לגרש בשבת והתניא בתוספתא דביצה (ס) אין מגרשין בשבת אלא בש״מ הקילו: (ס) **זכין** לגדול ואין זכין לקטן. וא״ת למה אין זכין לקטן הלא זכין לאדם שלא בפניו וי״ל כיון דזכיה מטעם שליחות מאן דמצי משוי שליח יש לו זכיה ומאן דלא מצי משוי שליח אין לו זכיה (פ) ומאן דלית ליה זכין לקטן ואין זכין לגדול ס״ל כיון דגדול יכול לקנות לא תקון ליה רבנן זכיה כמו בקטן:

רבנו גרשום

אמרו לו כו׳ וקיימו את יבריה. אלמא דדברי שכיב ירע ככתובין וכמסורין דמו יבאמירה בעלמא קיימו את דבריה: אמר להו ר׳ אליעזר. לעולם צריך חיזוק קנין כבריא והכא שלא דין עשו להם לבני רוכל לפי שהיו רשעים תקברן אמן ואין מביאין ראיה הם שמשום שהירש הבת יתר מהם לפיכך קנתה בת: במרוני אחד. מאותו קום היה ששמו מרון שכיב מרע היה והיו לו טלטלין הרבה ולקח בית לע שקנהו בזול שאינו אוי לחרישה ולא קנאו לא להאי צריך להקנות ר וקיימו חכמים את בריו. אלמא צריך חיזוק עשה כבריא: בריא היה. הכי צריך חיזוק: מקיימי וצים בכרם היו. וחשוב יע וכלאים בכרם הוי ואיל דאינהו מקיימי בידים ן: וחכמים אומרים לא ידש אלא בדבר שכמוהו קיימין. הואיל שרוב בני אדם אין מקיימין אותו א חשוב כלאים ולעולם שום האי טעמא לא יימו חכמים את דבריה י אם דדברי שכיב מרע כתובין וכמסורין דמי: אפי׳ בשבת. אע״ג דבעלמא אין קנין בשבת דכל קנין מי כמקח וממכר דתפיש תן סודר ומקני בשביל הוא סודר מאי דבעי אפי׳ בי שכיב מרע קונין אפי׳ שבת: ולא ליחוש לדברי אליעזר. כלומר האי קאמר קונין משכיב מרע אפי׳ בשבת לאו משום חיישינן כלל לדברי ר׳ ליעזר דמתני׳ דקאמר אחד ריא ואחד מסוכן צריך נין. אלא כרבנן סבירא יה דבאמירה בעלמא סגיא ואי דקאמר קונין אפי׳ שבת לאו משום דצריך נין אלא משום גזירה שמא טרף דעתו עליו. דאיכא כיב מרע דחשיב בדעתיה אין מתנתו כלום בלא נין דאע״ג דאמרינן ליה א צריכת קנין לא סמיך עתיה. ואי מונעין ליה קנין שום שבת אתא לטרוף עתו דלא פקיד כלל. לא הואיל דההוא קנין (א) פי׳ בבריא הוא דבאמירה עלמא סגיא שבקינן ליה עבד קנין כדי שיחלק: ר׳ ליעזר אומר. אע״ג דבחול ריך (ג) קנין שכיב מרע זכה לקנין כדאמר בקנין שטר ובחזקה: בשבת בריו קיימין. בלא כתיבה הואיל ואין יכול לכתוב ין הכתיבה מעכבת: אבל א בחול. אין דבריו קיימין לא כתיבה דהואיל דראוי כתוב כתיבה מעכבת: ור׳ הושע אומר בשבת אמרו. לומר אם בשבת אמרו נן דכתובין וכמסורין יהו דאין ראוי לכתוב כל ען בחול דראוי לכתוב דכתובין דמי ואין כתיבה מעכבת כדאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת: כיוצא בו (אין) זכין לקטן. דמצי ליתן ליה על ידי אחר דאע״ג דלית ליה יד לעצמו למקני אין ידו מעכבת בו וקני על ידי אחר: ואין זכין לגדול. על ידי אחר הואיל דאית ליה יד ומצי זכי איהו לנפשיה: ר׳ יהושע אומר לקטן אמרו. דאע״ג דאין לו יד לזכות לעצמו כלום דזכין לו על ידי אחר: לגדול. דאית ליה יד למיקני לא כל שכן דזכין לו על ידי אחר דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת: מתני׳ מני ר׳ יהודה היא. דקאמר אליבא דר׳ אליעזר ור׳ יהושע הכי כדקתני מתני׳. ר׳ מאיר אמר ר׳ אליעזר אומר בחול דבריו קיימין. בלא כתיבה משום דראוי לכתוב וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: אבל לא בשבת. הואיל דאין ראוי לכתוב וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו: ר׳ יהושע

מסורת הש״ס

א) [לעיל קנא: גיטין יד:], ב) קדושין דף כו: [ע״ש וכן ברש״י במדוני בדמכתיב מלך מדון], ג) [צ״ל אלעזר וכן איתא בקדושין כו: וכ״כ תוס׳], ד) [שבת קמד: וש״נ], ה) [צ״ל אלעזר], ו) כלאים פ״ה מ״ח שבת דף קמד:, ז) [צ״ל אלעזר], ח) גי׳ ירושלמי ר׳ יוסי בר בון אומר עילא היה רוצה לקללן מקיימי כרכום בכרם היו, ט) [צ״ל אלעזר], י) [צ״ל אלעזר], כ) [גי׳ ירושל׳ ונסחת״ש וחכמי׳ אומרי׳ בשבו׳ וכו׳], ל) [פ״ה מ״ח], מ) [שייך לעמ׳ הכא], נ) [פי׳ הרשב״ם מתחלה לעיל קנא: ד״ה כבינתי וע״ש], ס) צ״ל בלאפונא, ע) [ערך בכליאר], פ) [ערך רד ב׳], צ) שם בגיטין אית׳ ליקפיה ניחלה דוכתא ליתיב ביה גיטא, ק) לפניו ליתא, ר) [וע״ע תוס׳ עירובין עט. ד״ה ומקני ותוס׳ גיטין עז: ד״ה ותיזל ותוס׳ ב״ק לו: ד״ה והא מגרש], ש) [שייך לדף קנז.], ת) [ועיין תוס׳ סנהדרין סח: ד״ה קטן ותוס׳ גיטין נט. ד״ה קטנים].

הגהות הב״ח

(א) במשנה ואמרה תינתן כבינתי. נ״ב ע״ל כתוס׳ דף קמט סוף ע״א: (ב) גמ׳ מעשה במרוני. נ״ב בקדושין דף כו מביא רש״י לסדיא דל״ל מדוני ע״ש מלך מדון אחד: (ג) שם הלך ולקח בית סלע. נ״ב ע״ל כפ׳ חזקת דף מד במ״ש התוס׳ בד״ה דלא כ״ל וכרש״י: (ד) שם מאי טעמא קא לייט. נ״ב [הא דלא מסקי] דרשעים היו איכא למימר דקא מדקדק בע״כ לא אפשר לומר דעברו על דבר שפשט איסורו בכל ישראל דאם כן [מאי הסיפון] לר״ה הכא תפיכתן בלידן דלפן דרשעים היו קנסינהו רבנן אלא בע״כ דלדעת מ״ל לא היו רשעים ה״כ [מאי קאמר ר״ה אלא] צריך לומר דלדעתו כלכד היו רשעים ומפני מקיימי קוצים בכרם היו ור״א לטעמיה כו׳: (ה) שם שכמוהו מקיימין [בשלמא כרכום וכו׳ למאי חזי] תא״מ וע״כ בפרק חבית ל״ג להך קושיא: (ו) רשב״ם ד״ה ולקח וכו׳ להקנות בו הס״ד: (ז) ד״ה בשבת וכו׳ מגו דיכול להקנות: (ח) תוס׳ ד״ה (בע״א) רבי אלעזר וכו׳ משום ר״מ כר׳ אליעזר דצריך קנין כצ״ל ותיבת בחול נמחק: (ט) בא״ד אבל בריא עד שיקנה בכסף ובשטר ובחזקה ר״מ אומר אחד בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להם אחריות: (י) ד״ה כבינתי וכו׳ והיינו כבינתי דהכא ופי׳ רש״י התם נמי נושקא: (כ) בא״ד שהיא כנגד הלב שהנפש נתון שם:

לעזי רש״י

קרדונ״ש. דרדרים (קוצים).

מוסף רש״י

רוכל. שם אדם (לעיל קנא.). כבינתי. בית נפש נושק״א בלע״ז והוא לשון כבינות דרחלות במסכת שבת (נז.) שמכבנין אותן לאילת (לעיל שם). והיא בשנים עשר מנה. כך היתה שוה (גיטין סו.). וקיימו את דבריה. אע״פ דמתנת מקצת בלא קנין הואי, דמדקתני דבריה משמע דברים בלא קנין הואי (לעיל שם). תקברם אמן. קללה היא כלומר לא יעלו על לב ולא יזכרו בניה המדרש לנחלה לפי שרשעים היו, שהיו מקיימין קוצים בכרם ולר״א כלאים נינהו, ולא נלמד מהן ראיה לפי שלא דקדקנו בהן איך היתה אותה צוואה, שמתוך שהיו רשעים לא החזרנו בנהמ״ד (גיטין סו.). במרוני. מאותו מקום לדכתיב (יהושע יב) מלך מדון אחד (קדושין כו:). עד שיקנה על גב קרקע. ולא היה לו קרקע (שם). משם ראיה. בתמיה (סוכה כח:). רבי אלעזר אומר קדש. מקדש את התבואה משום כלאים דזריעה הוא (שבת קמד.).

א) אולי צ״ל אינו צריך כשכ״מ דבאמירה בעלמא וכו׳. ב) נ״ל צריך שכ״מ כתיבה וקנין דבאמר לעיל בכסף ובשטר וכו׳.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones